
Марија Цурк, Франц Цурк
(самостални истраживачи)

ИКОНЕ СТАРОГ ИКОНОСТАСА МОНАСТИРА СВ. РОМАН КОД РАЖЊА

Анстракт: Познато је да је током обнове цркве манастира Св. Романа 1796. године био изграђен и осликан иконостас, али је аутор иконостаса из радионице у Драгачеву остао непознат. На иконостасу су се првобитно налазиле четири престоње иконе: Исус Христос, Богородица са Христом и Св. Јован Крститељ са Св. Романом, Св. Роман и икона Св. Јована Златоустог изнад царских двери. Из истог периода је сачувана и икона Празници, такође непознатог аутора. Иконостас је био надограђен 1827. године, а из тога периода су сачуване 4 мање иконе као и Иконостасни крст са Распећем које је осликао зограф Теодосије из Велеса. Почетком 20. века иконостас је скинут, а иконе су том приликом похрањене у непримерним условима у звонику изграђеном у порти манастира. Аутори текста описују затечено стање икона и Иконостасног крста након 94 године чувања у звонику и поступке конзервације и рестаурације.

Кључне речи: Манастир Свети Роман, иконе, црквени експонат, конзервација, рестаурација.

Манастир Св. Роман налази се на десној обали Јужне Мораве, недалеко од села Праскавче на путу за Тунис у близини Ражња. Први пут помиње се у преднемањихком периоду 1019. године под називом Свентеромон (Sventeromon) и кроз средњи век представљао је значајно духовно средиште. Према предању и хагиографским изворима, подигнут је на месту где је сахрањен преподобни Роман Синаит¹, пустињак и монах који је на ове просторе дошао крајем IX века. Сматра се да је припадао кругу такозваних синаитских монаха који су у средњем веку значајно утицали на развој духовног живота у српским земљама. Његове мошти се и данас чувају у манастирском комплексу и поштују се као чудотворне, због чега је манастир вековима био важно ходочасничко место.

---

¹ Синаит преподобни Роман се по предању населио на том месту крајем 9. века. Био је ученик и следбеник Охридске школе Кирила и Методија. Поповић, Т. Ж., *Манастири и цркве у Србији*, Београд 2009, 240.

Манастир се у писаним изворима помиње у повељи византијског цара Василија II из 1019/20. године, у којој се набрајају епископије и црквени поседи под јурисдикцијом Охридске архиепископије.² Црква је саграђена почетком X века као гробница св. Романа, ученика св. Климента, једног од веома значајних мисионара који је учврстио хришћанство у овом крају. Манастирска црква је посвећена Благовештењу и слави Велику Госпојину и св. Романа, 28. и 29. августа.³

Током владавине Немањића манастир је био у добром стању и није било већих обнова, што указује на његов значај и материјалну стабилност. Тек у XIV веку, када је Крушевац постао престоница српске државе, кнез Лазар Хребељановић је 1377. године обновио манастир и подстакао његов даљи развој. Уочи Косовског боја у манастиру је, према предању, извесно време боравила и коњичка гарда кнеза Лазара. У време турских освајања, након Косовског боја 1389. године и током турско-аустријског рата (1716-1718) манастир је више пута био уништаван и поново обнављан. Посебно тешка разарања претрпео је у XVI веку, док је током аустријско-турских сукоба почетком XVIII века био готово у потпуности уништен.⁴ Велику обнову доживела је 1796. године. Живопис из велике обнове из 1796. и онај из 1831. године, сачуван је у певницама и поткуполном простору. Испод овог живописа у олтару, певничким конхама и пандантифима назире старији слој живописа.⁵

Данашња црква манастира Св. Романа, која је била саграђена над гробом Преподобног Романа у 10. веку је била последњи пут значајније обновљена 1795. године. Том приликом је 1796. године изграђен и осликан иконостас⁶. Иконостас представља вредан пример позновизантијске и поствизантијске иконописачке традиције на простору јужне Србије. Аутор овог иконостаса из радионице у Драгачеву није познат, али се на основу стилских карактеристика може претпоставити да је припадао кругу путујућих зографа који су у том периоду радили у манастирима Моравске Србије. На иконостасу су се првобитно налазиле четири престоне иконе: Исус Христос (тек. конз. бр. 13136), Богородица са Христом (тек. конз. бр. 13137), Св. Јован Крститељ са Св. Романом (тек. конз. бр. 13141), Св. Роман (тек. конз. бр.: 13142) и икона Св. Јована Златоустог (тек. конз. бр. 13135) која је била смештена изнад царских двери. Из истог периода је сачувана и икона Празници (тек. конз. бр. 13144), такође непознатог аутора.

Иконостас је био надграђен 1827. године. Из тога периода су сачуване 4 мање иконе: Св. апостол Вартоломеј (тек. конз. бр. 13138), Св. апостол Јован (тек. конз. бр. 13139), Св. апостол Симеон (тек. конз. бр.

² *Исти*, 238.

³ М. Ракоција, *Манастири и цркве јужне и источне Србије*, Ниш 2013, 198.

⁴ *Исти*, 238.

⁵ М. Ракоција, *нав. дело*, 199.

⁶ И. Ђорђевић, Н. Јоцић, *Сликаство манастира Свети Роман*, Топлички зборник – часопис за друштвено-хуманистичке науке, XI (9), ур. М. Стојановић, Д. Жарић, Прокупље 2024, 7-20.

13140) и Св. апостол Андреј (тек. конз. бр. 13145). Осим икона је сачуван и Иконостасни крст са Распећем (тек. конз. бр. 13143). Поменуће иконе и крст је осликао зограф Теодосије из Велеса.

Манастир је имао значајну улогу и у новијој српској историји. Током Првог српског устанка служио је као уточиште устаницима, посебно у време борби код Делиграда 1806. године. У XIX веку подигнут је и манастирски звоник, док је у манастирском комплексу сахрањен и руски добровољац пуковник Николај Рајевски, чија је судбина послужила као инспирација за лик грофа Вронског у роману „Ана Карењина“ Лава Толстоја⁷.

Један век касније, 1928. године, иконостас је скинут, а иконе су том приликом похрањене у непримљивим условима у звонику⁸ у порти цркве, где су биле све до 2022. године. Овакви услови складиштења довели су до различитих облика деградације материјала, што данас захтева спровођење систематских конзерваторско-рестаураторских истраживања и интервенција.

Услови и последице складиштења у звонари

Иконе старог иконостаса су се дужи период (94 године) налазиле у неповољним условима у отвореном звонику манастира Св. Роман код Ражња. Климатски услови непосредне околине манастира, који се налази у шумом обраслој клисури на десној обали Јужне Мораве у близини села Ђунис, су директно утицали на експонате. Велике и често нагле температурне промене и са тим велике и нагле промене релативне влажности су допринеле бројним физикалним оштећењима. Оштећења су последица тензија које настају због специфичних температурних линеарних димензијских коефицијената различитих материјала који творе компликовани систем експоната, као и различитих димензијских промена до којих долази под утицајем промена релативне влажности или чак евентуелног директног квашења експоната (разлике у димензијским променама дрвета, подлоге, бојеног слоја и заштитних премаза).

Експонати су били ослоњени на зидове од камена. Конденз са хладних и влажних зидова је додатно утицао на стање експоната. На експонатима су се временом наталожили дебљи слојеви прашине анорганског и органског порекла, креча, паучине, гнезда мољаца, развиле су се колоније фунги и дрво је постало црвоточино. Несметан приступ глодара, птица и разних врста инсеката су стање експоната додатно погоршали. Влага и дебљи слојеви нечистоћа који су се временом скупљали на експонатима су погодвали развоју ксилофага и фунги. Поједини дрвени носачи су изједени до те мере да имају сунђерасту структуру. Мотив испод нечистоћа

⁷ Manastir Sveti Roman sa crkvom Blagovesti Presvete Bogorodice, manastiri.rs: https://manastiri.rs/eparhije/niska/manastir-sveti-roman/?utm_source=chatgpt.com

⁸ 12 м висок звоник на 3 нивоа је подигнут у порти цркве манастира Св. Роман 1852. године.

се на експонатима једва распознаје. Измет и урин птица, глодара и слепих мишева, као и креч којим су експонати били попрскани су у присуству влаге узроковали локалну хемијску деструкцију на експонатима.

Ивице носача од дрвета су на многим местима окрњене, а делови појединих експоната чак недостају.

*Затечено стање икона непознатог мајстора
из Драгачевца из 1796. године*

Икона Христоса, димензија: 78x53цм, је сликана на туткално-кредној подлози на око 3,3 цм дебелој табли од тврдог дрвета. Табла је састављена од двеју вертикалних, неједнако широких дасака (13 и 40цм) које су биле спојене са 3 кушака од којих један недостаје. Дрво је црвоточно. Ксилофаге су у ранијем периоду претвориле дрвну масу у сунђер. Присуство живих ксилофага није потврђено. Механички неотпорне ивице икона су углавном окрњене, док поједини делови табле недостају. Недостају делови иконе уз горњу ивицу на позицији 18цм од левог угла (9x5цм), горња половина десне ивице у ширини од око 13цм уз горњу ивицу до 6 цм, док је доњи десни угао полукружно откруњен (12цм високо уз вертикалну ивицу и 15цм уз доњу ивицу).

Експонат је прекривен дебљим слојем нечистоћа анорганског и органског порекла (паучине, гнезда мољаца, црвоточине и измета птица и слепих мишева). Икона је била попрскана крећом (ситније беле мрље).

Икона је прекривена са више слојева премаза различитог порекла. Некомпонибилни предебели слојеви премаза су се током времена скупљали и проклизавали један преко другог и створили површину сличну крокодиљој кожи. Заштитни премази експоната су на средини доње четвртине нагорели (највеоватније због превелике близине кандила).

Бојени слој је због секундарних интеракција проузрокованих променљивом микроклимом и на местима механичких повреда страпирао заједно са подлогом до дрвета. Икона је била испостављена високој влази, што је резултирало додатним оштећењима бојеног слоја, који је на многим местима страпирао и отпао са дрвеног носача заједно са подлогом. (сл.1)

Икона Богородице са Младенцем, димензија: 75x53цм, је сликана на туткално-кредној подлози на дебелој табли од тврдог дрвета неуједначене дебљине (од 2 до 2,8цм). Дрвени носач је састављен од две вертикалне даске повезане са 3 кушака (14,5 и 39,5цм). Прекривена је дебљим слојем нечистоћа анорганског и органског порекла (паучине, гнезда мољаца, црвоточине и измета птица и слепих мишева). Икона је била попрскана крећом (ситније беле мрље). Икона је била испостављена високој влази, што је резултирало у додатним оштећењима бојеног слоја, који је на многим местима страпирао и отпао са дрвеног носача заједно са подлогом.

Дрво је црвоточно. Ксилофаге су у великој мери изјеле дрвену масу. Кроз излазне отворе се просипала пиљевина, која је била већ оксидисана

што је доказивало да не постоји присуство живих ксилофага. Механички неотпорне ивице икона су углавном окрњене, док поједини делови табле недостају. Недостају велики делови иконе:

- леви горњи угао иконе од позиције 13цм дијагонално до позиције 20цм,
- десни горњи угао од позиције 13 цм косо до позиције 27цм и
- полукружан део дрвета уз доњу ивицу висок 5цм на позицији 10цм од левог угла и у дужини 12цм.

И ова икона је прекривена са више предебелих некомпонибилни слојева премаза различитог порекла, који су током времена проклизавали један преко другог. (сл.2)

Икона Св. Романа и Св. Јована Крститеља, димензија: 82х77цм, је осликана на туткално-кредној подлози преко на даску накашираног танког памучног платна које је сачувано само испод сачуваних делова бојеног слоја. Икона је сликана на носачу од две вертикалне даске од меког дрвета (38 цм и 39цм). Даске су различите дебљине. Лева даска је дебела око 2,8 цм, док је дебљина десне даске око 2 цм. Даске су спојене са 3 кушака. Доњи кушак се разликује од горњих, па се претпоставља да је каснијег датума.

Дрво је црвоточно, али не постоји присуство живих ксилофага. Механички неотпорне ивице икона су углавном окрњене, док поједини делови дрвета са лица табле недостају:

- леви горњи угао око 8 цм²,
- на споју две даске уз горњу ивицу 9х6 цм,
- горњи десни угао 5х6 цм,
- велики део уз леву ивицу иконе од горње трећине ивице надоле од позиције 32, до
доњег угла у ширини и до 10 цм,
- мањи део уз спој дасака уз доњу ивицу и
- десни доњи угао

У ранијем периоду је икона била испостављена директном утицају воде (највероватније је стајала у локви), што је узроковало страпирање и отпадање бојеног слоја заједно са подлогом и деградацију платна у пределу доње две трећине иконе. Бојени слој је кракелирао и делимично страпирао по целој преосталој површини иконе.

Икона је прекривена дебљим слојем нечистоћа анорганског и органског порекла, попрскана крећом и са више слојева дебљих премаза различитог порекла. (сл.3)

Икона Св. Роман, димензија: 76х49 цм, је сликана на туткално-кредној подлози на дебелој табли од тврдог дрвета неуједначене дебљине од 4 цм уз леву до 3.5 цм уз десну вертикалну ивицу. Ксилофаге су у великој мери изјеле дрвену масу табле која је у средњем делу сунђераста. Окрњени су делови табле уз горњу ивицу и горњи и доњи угао иконе. Табла је напукла у доњем делу, 25 цм од доњег левог угла у висини од око 23 цм.

Табла је била испостављена директном утицају воде, што је проузроковало страпирање и отпадање већег дела бојеног слоја све до даске. Сачувано је само око 20% бојеног слоја. (сл.4)

Икона Св. Јована Златоустог, димензија 41,5x49 цм, је затечена у веома лошем стању. Висока влага и погодни микроклиматски услови су погодовали развоју ксилофага, који су разјели даску до те мере да је изгубила своју механичку отпорност, што је резултирало отпадању делова са ивице табле. Механички ослабљена даска је хоризонтално преполовљена по средини. Ивице табле на месту прелома су разједене и окрњене до те мере да се само приближно уклапају у целину.

Кракелиран бојени слој је на многим местима страпирао. Лево од централне осе на доњој половини иконе се налази велика површина са које је бојени слој отпао заједно са подлогом. Површина поменутог оштећења износи око 4,5 цм². Икона је била прекривена врло дебелим слојем заштитног премаза, који се током времена скупио и формирао површину сличну крокодиљој кожи. Осим тога, икона је била попрскана кречом. (сл.5)

Икона Празници, димензија: 50x26цм, је сликана на дрвеном носачу састављеним од две вертикалне даске ширине 12,7 и 13,3цм. Даске су биле спојене са два супростављена кушака, који недостају.

Икона је сем нечистоћама прекривена са више слојева премаза различитог порекла. Мотиви на икони су једва видљиви, поготово на десној половини експоната. Бојени слој је под утицајем брзих микроклиматских промена делимично страпирао и отпао, поготово уз ивице раздвојених дасака. Икона је била локално испостављена и директном утицају воде (највероватније метеорске, која је падала кроз отворе на звонику). Последице тога су изражене по читавој висини средине десне даске, где је наталожен стакласт слој беличастожуте боје. (сл.6)

Затечено стање икона зографа Теодосија из Велеса из 1827. године

Икона Св. Апостола Вартоломеја, димензија 31,2x21,8цм, је насликана на дасци од тврдог дрвета, неуједначене дебљине (2,1 - 2,5цм). Табла на којој је насликана икона Св. Апостола Вартоломеја је разједена ксилофагама и има структуру сунђера. Даска је без механичке отпорности и лака је. Десни доњи угао иконе од око 5x5цм је одломљен. Механички су оштећене и окрњене и све ивице иконе, поготово обе хоризонталне.

На полеђини и на лицу експоната су пронађена гнезда и ларве мољаца. Икона је прекривена дебљим слојем нечистоћа анорганског и органског порекла који се временом скупљао, као и изметом и урином глодара и слепих мишева. Бојени слој је кракелиран и склон страпирању. Икона је била прекривена дебљим слојем заштитног премаза, који се током времена почео скупљати. (сл.7)

Икона Св. Апостола Јована, димензија: 31,3x21,7 цм, је сликана на око 24 мм дебелој дрвеној табли изједеној ксилофазима. Даска има

структуру сунђера, изгубила је механичку отпорност, што је резултирало отпадању делова табле у горњем левом углу иконе величине од око 5x7 цм. На полеђини и лицу експоната су пронађена гнезда и ларве мољаца.

Икона је била у неком периоду испостављена дејству воде, што је узроковало отпадање бојеног слоја заједно са подлогом у доњем делу експоната. Бојени слој је кракелиран и склон страпирању. Икона је била прекривена врло дебелим слојем нечистоћа анорганског и органског порекла, који се је временом скупљао, као и изметом и урином глодљара и слепих мишева. Премезана је била дебелим слојем заштитних премаза, који су се током времена скупљали и формирали површину сличну крокодиљој кожи. (сл.8)

Икона Св. Апостола Симеона, димензија: 32x21,6 цм, је сликана на дасци од тврдог дрвета неуједначане дебљине (2,3 цм уз вертикалне ивице и 1,9 цм у пределу централне вертикалне осе).

Икона се, као и све друге налазила у непримерним микроклиматским условима то је погодовало развоју ксилофага. Ларве ксилофага су дословно разјеле даску, што је резултирало отпадању делова табле у доњем левом углу иконе величине од око 5x8 цм. Механички су оштећене и окрњене и све ивице иконе, посебно обе хоризонталне.

Мотив испод нечистоћа се једва распознаје. Бојени слој је кракелиран и на многим местима страпирао. Дебели слој заштитног премаза се током времена скупљао и проклизао преко површине бојеног слоја. (сл.9)

Икона Св. Апостола Андреја, димензија: 32,3x21,1 цм, је сликана на 2,3 цм дебелој дрвеној табли изједеној ксилофагама. Сунђераста даска је изгубила своју механичку отпорност, што је резултирало отпадању делова табле у горњем левом углу иконе и уз горњу ивицу 5 цм од левог угла у ширини 5 цм и по висини 6 цм. Окрњени су и сви углови експоната.

Икона је за разлику од осталих експоната донешена у радионицу делимично очишћена док је преостали део лица прекривен слојем потамнелог заштитног премаза. Заштитни премаз је у прошлости по средини иконе био делимично нестручно очишћен, док су нечистоће и потамнели премази остали неочишћени по ивицама експоната и остали сачувани у облику правоугаоника у доњем левом углу експоната.

Икона је била испостављена дејству воде, што је узроковало кракелирање и отпадање бојеног слоја на више места. (сл.10)

Иконостасни крст са Распећем, димензија 106x80 цм, је пронађен у два одвојена дела, који су били дужи период изложени непримерним микроклиматским условима. Вертикални и хоризонтални крак распећа су били насилно раздвојени. На месту првобитног споја су остали туткалом фиксирани делови поцепаног дрвета (ивери) другог крака и трагови дебљег слоја туткала, који је повезивао оба крака у целину.

На полеђини вертикалног крака су дугим, јаким ексерима причвршћени делови носилног дрога крста. На лицу експоната се на тим местима налазе већа остећања у облику кратера и исцепаних ивери.

Мотив Распећа испод нечистоћа се једва распознаје. Распеће је било прекривено врло дебелим слојем заштитних премаза који су се током времена скупили. Кракелиран бојени слој је на многим местима страпирао, највероватније због присуства воде. (сл.11)

Конзерваторски третман експоната

Након пријема експонаата у конзерваторску радионицу приступило се изради комплетне документације и фотодокументације затеченог стања сваког појединачног експоната. Ова документација представља основу за планирање и спровођење конзерваторско-рестаураторских радова, служи као полазна тачка за праћење свих каснијих интервенција, али и као трајни запис о стању предмета пре почетка конзерваторског третмана. Следила је прелиминарна фаза радова, која подразумева спровођење низа анализа и тестирања чији је циљ утврђивање састава материјала, степена оштећења и начина настанка деградационих процеса. У оквиру ове фазе извршене су анализе порекла и структуре површинских нечистоћа, као и испитивање присуства евентуалних накнадно нанетих заштитних премаза. Посебна пажња посвећена је утврђивању њиховог порекла и хемијске природе, јер ови слојеви често могу значајно изменити оригинални визуелни изглед иконе. Даље су извршене анализе топовости површинских нечистоћа и сваког појединачног слоја заштитног премаза, како би се утврдиле најадекватније методе њиховог уклањања. Паралелно са тим извршена је и анализа отпорности оригиналног бојеног слоја, што је било неопходно ради спречавања евентуалних оштећења током поступка чишћења. У ту сврху израђени су одговарајући спот тестови, односно пробна локализована чишћења на мање уочљивим деловима експоната, на основу којих је утврђена оптимална комбинација средстава и метода за даљи рад. Извршена је и процена степена угрожености дрвених носача услед деловања биолошких агенаса, пре свега ксилофага.

Резултати анализа, спот тестова и процене стања угрожености дрвених носача су употребљени за одређивање методолошког приступа конзервацији икона. На основу добијених података утврђени су приоритети интервенција, као и редослед појединачних конзерваторских поступака.

Конзерваторски захват

Због сличног затеченог стања експонаата, које је условљено чувањем у истим условима кроз врло дугачак период, следећи део третмана је био једнак за све експонате:

Механичко чишћење лица и полеђине експоната, којим су уклоњене наслаге прашине, површинских нечистоћа и лабавих наслага које нису чврсто везане за подлогу.

Одстрањивање слојева нечистоћа до заштитног премаза, уз пажљиво контролисано уклањање површинских наслага које су временом измениле визуелни изглед иконе.

Дезинфекција, дефумигација и дезинсекција експоната, ради елиминисања биолошких и микробиолошких штетних агенса (евентуалних микроорганизама и инсеката који могу изазвати даља оштећења материјала).

Чишћење преосталих нечистоћа са лица иконе, које су се задржале у удубљењима и пукотинама (односно пажљиво уклањање нечистоћа са површине бојеног слоја, уз сталну контролу стабилности пигмената).

Консолидација дрвеног носача, односно учвршћивање ослабљене структуре дрвета употребом одговарајућих конзерваторских средстава. (сл.12)

Постепено одстрањивање заштитних премаза по слојевима, чиме је омогућено откривање оригиналног колорита сликарског слоја. (сл.3)

Пломбирање полеђине експоната, чиме су затворена места оштећења и спречен продор нечистоћа и влаге у структуру дрвета.

Наношење заштитног премаза на полеђину експоната, ради стабилизације материјала и заштите од спољашњих утицаја.

На експонатима код којих су делови били одвојени или су недостајали било је нужно урадити додатне захвате, као што су:

Уградња арматуре на местима мањих конструктивних оштећења, ради стабилизације и спречавања даљег ширења пукотина.

Реконструкција делова експоната који недостају, где је то било неопходно за очување интегритета предмета. (сл.14)

Спајање одвојених делова експоната. (сл.15)

Попуњавање места споја надоградње и оригинала, како би се обезбедила стабилност и визуелна уједначеност површине.

Пломбирање делова подлоге и бојеног слоја на местима где недостају (сл.16)

Попуњавање излазних рупа ксилофага. (сл.17)

Изолација пломби, како би се спречиле евентуелне хемијске реакције између различитих материјала.

Наношење слоја конзерваторске заштите, који обезбеђује стабилност третираних површина и одваја ретуш од оригинала.

Израда ретуша, односно визуелно уједначавање мањих оштећења и губитака бојеног слоја, уз поштовање принципа реверзибилности и препознатљивости интервенције.

Допуњавање позлате на местима где недостаје, у мери која је неопходна за очување визуелног јединства композиције.

Наношење коначног заштитног слоја на лице експоната, који обезбеђује дуготрајну заштиту површине иконе од утицаја спољашњих фактора.

Стање експоната након третмана (сл.18,19,20,21,22,23,24,25,26,27,28)

Сви наведени поступци изведени су у складу са основним принципима савремене конзерваторске праксе, који подразумевају минималну интервенцију, реверзибилност употребљених материјала и максимално очување оригиналне материјалне и естетске структуре експоната.

Све фазе конзерваторско-рестаураторског третмана су праћене документацијом и фотодокументацијом сваког експоната појединачно и налазе се у досијейма заведеним под текућим конзерваторским бројем.

Marija Curk, Franc Curk

(independent researcher)

ICONS OF THE OLD ICONOSTASIS OF THE MONASTERY
OF ST. ROMAN NEAR RAŽNJ

The Monastery of St. Roman, as one of the oldest spiritual centers in Serbia, was important both in Serbian history and as a significant pilgrimage site, as it houses the relics of St. Roman, which are considered miraculous. It is known that during the renovation of the church of the Monastery of St. Roman in 1796, an iconostasis was constructed and painted; however, the author of the iconostasis, believed to have originated from a workshop in Dragačevo, has remained unknown. The iconostasis originally contained four throne icons: Jesus Christ, the Virgin Mary with Christ, St. John the Baptist with St. Roman, and St. Roman, as well as the icon of St. John Chrysostom above the Royal Doors and an icon of the Feasts. The iconostasis was upgraded in 1827, and four smaller icons from that period have been preserved, along with the Iconostasis Cross with the Crucifixion, painted by the iconographer Teodosije from Veles. The iconostasis was removed in 1928, and the icons were kept in unsuitable conditions in the bell tower for decades, which led to numerous physical, biological and chemical damages, including deformations of wooden supports, the appearance of xylophagous insects, the development of fungi, deposits of impurities, as well as mechanical damage and losses of individual parts of the exhibits. Their damage led to the need for modern conservation and restoration research and interventions, which included mechanical and chemical cleaning, disinfection and disinsection, consolidation of weakened wood, removal of old protective coatings and stabilization of the structure of the exhibits. Additional procedures were also performed on the damaged icons, such as structural stabilization, reconstruction of missing parts, joining of separate elements and sealing of damaged parts. The final phase included retouching, partial replenishment of gilding and application of a protective layer.

Сл. 1 Затечено стање иконе Христа
Fig. 1 Initial condition of the icon of Christ

Сл. 2 Затечено стање иконе Богородице са
Младенцем

Fig. 2 Initial condition of the icon of the
Virgin Mary with the Infant

Сл. 3 Затечено стање
иконе Св. Романа и Св.
Јована Крститеља
Fig. 3 Initial condition of
the icon of St. Romanus
and St. John the Baptist

Сл. 4 Затечено стање иконе Св. Романа
Fig. 4 Initial condition of the icon of St. Romanus

Сл. 6 Затечено стање иконе Празници
Fig. 6 Initial condition of the icon of the Feasts

Сл. 5 Затечено стање иконе
Св. Јована Злагоустог
Fig. 5 Initial condition of the icon of St. John Chrysostom

Сл. 7 Затечено стање иконе Св. Апостола Вартоломеја

Fig. 7 Initial condition of the icon of St. Bartholomew

Сл. 8 Затечено стање иконе Св. Апостола Јована

Fig. 8 Initial condition of the icon of St. John the Apostle

Сл. 9 Затечено стање иконе Св. Апостола Симеона

Fig. 9 Initial condition of the icon of St. Simeon

Сл. 10 Затечено стање иконе Св. Апостола Андреја
Fig. 10 Initial condition of the icon of St. Andrew

Сл. 11 Затечено стање
иконостасног крста са
Распећем
Fig. 11 Initial condition of
the iconostasis cross with the
Crucifixion

Сл. 12 Процес постепене консолидације
дрвета
Fig. 12 The process of gradual consolidation
of wood

Сл. 13 Сонде
прикаазују постепено
чишћење у три фазе
Fig. 13 Probes show
gradual cleaning in three
phases

Сл. 14 Пример реконструкције делова који недостају
Fig. 14 Example of reconstruction of missing parts

Сл. 16 Пример стања иконе након плумбирања
Fig. 16 Example of the condition of the icon after filling the losses

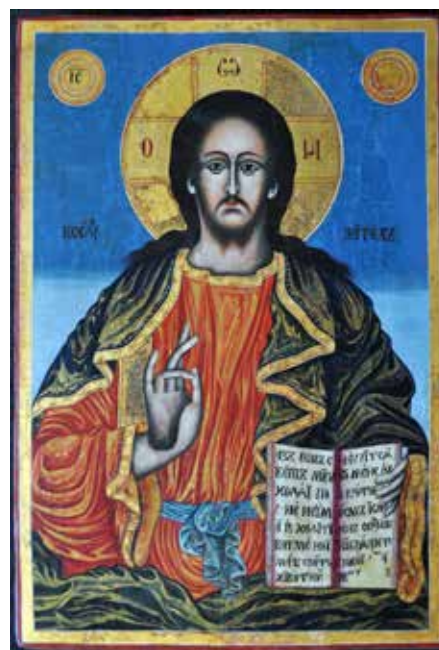

Сл. 15 Пример спајања преполовљене иконе
Fig. 15 Example of joining a halved icon

Сл. 17 Попуњавање излазних рупа ксилофага

Fig. 17 Filling the exit holes of xylophagous

Сл. 18 Икона Христоса након третмана (тек. конс. бр. 13136)

Fig. 18 Icon of Christ after treatment (current cons. no.: 13136)

Сл. 19 Богородица са Христом након третмана (тек. конс. бр.: 13137)

Fig. 19 Virgin Mary with Christ after treatment (current cons. no.: 13137)

Сл. 20 Јован Крститељ са Св. Романом након третмана (тек. конс. бр. 13141)

Fig. 20 John the Baptist with St. Roman after treatment (current cons. no.: 13141)

Сл. 21 Св. Роман након третмана (тек. конс. бр. 13142)

Fig. 21 St. Roman after treatment (current cons. no.: 13142)

Сл. 22 Св. Јован Златоусти након третмана (тек. конс. бр. 13135)

Fig. 22 St. John Chrysostom after treatment (tech. cons. no.: 13135)

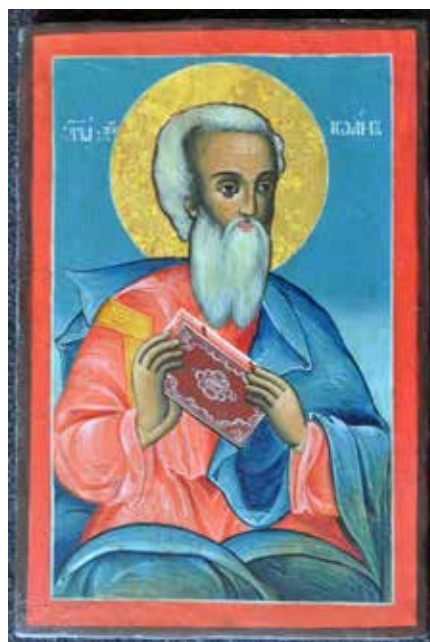
Сл. 23
 Празници
 након
 третмана
 (тек. конс.
 бр.: 13144)

Fig. 23
 Holidays
 after treat-
 ment (tech.
 cons. no.:
 13144)

Сл. 24 Св. апостол Вартоломеј након третмана (тек.конс. бр: 13138)

Fig. 24 St. Apostle Bartholomew after treatment (tech. cons. no.: 13138)

Сл. 25 Св. апостол Јован након третмана (тек.конс. бр. 13139)

Fig. 25 St. Apostle John after treatment (tech. cons. no.: 13139)

Сл. 26 Св. апостол Симеон након третмана (тек.конс. бр. 13140)

Fig. 26 St. Apostle Simeon after treatment (tech. cons. no.: 13140)

Сл. 27 Св. апостол Андреј након третмана
(тек. конс. бр. 13145)

Fig. 27 St. Apostle Andrew after treatment
(tech. cons. no.: 13145)

Сл. 28 Иконостасни крст са Распећем након
третмана (тек. конс. бр.: 13143)

Fig. 28 Iconostasis cross with Crucifixion after
treatment (tech. cons. no.: 13143)

